

Літературно-музичний вечір

«Мова моя дана Богом народу, мова моя – це душі джерело»

Мета заходу: познайомити молодь із розвитком української мови протягом віків, виховувати почуття національної гідності, прищеплювати любов до рідного слова.

Зал прикрашений українськими рушниками.

Ведучі в національних костюмах.

Ведучий 1. Мово! Пресвята Богородице нашого народу.

З чорнозему, любистку, м'яти, рясту, євшан-зілля, з роси, з дніпровської води, від зорі і місяця народжена.

Мово! Мудра берегине, що не давала погаснути земному вогнищу роду нашого і тримала народ на небесному олімпі волелюбності, слави і гордого духу.

Ведучий 2. Мово! Велична молитва у своїй нероздільній трійці, що ти єси і Бог Любов, і Бог Віра, і Бог Надія. Мово, що стояла біля вівтаря нашого національного храму і не впускала туди злого духа виродження, злого духа скверноти, ганьби, і множила край веселий, святоруський, люд хрещений талантами, невмирущим вогнем пісень, і наповнювала душі Божим сяйвом золото небесним, бо то кольори духовності і Божого знамення.

Читець 1.

Мово рідна, живи в ріднім домі.

Крізь зболений час і духовні руїни

Вертайсь, рідна мово,

У серце Вкраїни...

Ведучий 1. Катована, гнана рідна мова повертається в рідний дім...

Читець 2.

В землі віки лежала мова

І врешті вибилась на світ.

О мово, ночі колискова!

Прийми мій радісний привіт.

Навік пройшла пора безславна.

Цвіти і сяй, моя держава... (О. Олесь).

Ведучий 2. Слово рідної мови, увінчане терновим вінком страждання, не раз топтане і зневажене. Заборонене і зганьблене. Зражене і забуте. Щоразу воскресало, аби відродитися у терновому вінку страждання, краси і слави.

Терниста дорога стелилася нашій мові на шляху державності, котра лише недавно набула законодавчої сили...

Ведучий 1. Мова... Вона існує, живе, бореться незалежно від того, думаємо ми про неї чи ні, турбуємося чи забуваємо, шануємо чи зраджуємо. Наша українська мова, наша чарівна мова, всім світом уже визнана за одну з найзвучніших, наймелодійніших мов. А ще наша мова дуже давня. Без неї неможливо дізнатися про минуле, уявити майбутнє. Без мови неможливо усвідомити себе частиною народу, відчувати свій зв'язок із предками.

Ведучий 2. Українська мова є однією з найдавніших індоєвропейських мов. Багато наукових дискусій викликає також питання про існування писемності в українських землях. Археологічні знахідки засвідчують наявність писемних знаків на глиняному посуді, зброї ще за трипільської доби.

У 860-862 роках була сформована абетка. Вона мала 27 літер, серед них 23 грецькі і 4 слов'янські.

Ведучий 1. Історія кожної мови вивчається в нерозривному зв'язку з історією народу, який є носієм цієї мови, її творцем.

Віками народ витворював собі мову.

Великої напруги зазнала мова. Українську мову офіційно забороняли (укази Петра I, Валуєвський циркуляр, Емський указ), вважали діалектом російської чи польської мов, сприймали як «хлопську». Її свідомо вилучали зі сфери науки, техніки, діловодства.

Валуєвих на кривду нашу

В житті було й перебуло,

Зневір'ям повнилася чаша,

І в чаші – пінилося зло.
І рідне слово завмирало
В засиллі, в дальній глушині.
Його зневагою карали,
Його палили на вогні,
Його в Шевченковому серці
Вбивали царські холуї...

Ведучий 2. Поступово мова втрачала природну якість, натомість витворювався своєрідний різновид мови, який дістав назву «суржик».

Усунути деформацію мови, очистити її від спотворень, повернути нашій мові справжню народну красу – це справа честі всіх нас, і старших і молодших, це природний обов'язок кожного перед незалежною, вільною Україною. Адже і мовою нації визначається моральне здоров'я народу, його розвиненість, культурність.

Читач 1.

Уклін чолом народу,
Що рідну мову нам зберіг,
Зберіг в таку страшну неgodу,
Коли він сам стоять не міг...

Читач 2.

Цареві блазні і кати,
Раби на розум і на вдачу,
В ярмо хотіли запрягти
Її, як дух степів, гарячу,
І осліпити й повести
На чорні торжища, незрячу.

Читач 3.

Ти вся порубана була,
Як Федір у степу безрідний,
І волочила два крила
Під царських маршів тупіт мідний,
Але свій дух велично гідний,

Як житнє зерно берегла.

Ведучий 1. Видатне місце в розвитку української літературної мови посідає безсмертний полтавець Іван Котляревський.

«Енеїда» – перший друкований твір, написаний живою народною мовою всупереч тогочасній традиції користуватись книжною українською мовою на письмі.

Читач 1.

Так, Котляревський у щасливий час
Вкраїнським словом розпочав писати,
Що виглядало на жарт, не раз,
Та був у нім завдаток сил багатий,
І вогник, ним засвічений, не згас,
а розгорівсь, щоб всіх нас зігрівати.

Ведучий 2. Саме Котляревському вдалось добитися визнання української мови як літературної, утвердити її в правах громадянства. Українська мова в його творах, мов коштовний самоцвіт, заіскрилась тисячами барв.

Доленосною для мови вважається дата 1840 рік, коли вперше було видано твори Т. Г. Шевченка. З того часу мова стала на важкий, але плідний шлях розвитку.

Читач 2.

Ну, що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється, – ожива,
Як їх почує! – писав Тарас Шевченко

Ведучий 1. Чому ж людське серце так відчуває рідне слово?

Читач 3.

Знать, од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!..

Ведучий 2. Сказав великий поет.

А яка глибоко філософська поезія Лесі Українки. Її слово і чарує і захоує, і кличе до боротьби «за добро, щастя й волю всіх».

Читач 1.

Я не на то, слова, ховала вас
І напоїла кров'ю свого серця,
Щоб ви лилися, як отрута млява,
І посідали душі, мов іржа.
Промінням ясним, хвилями
буйними, прудкими іскрами,
летючими зірками, палкими
блискавицями – мечами,
хотіла б я вас виховати, слова!

Читач 2.

Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здіймає вражі голови з плеч?
Ти, моя щира, гартована мова,
Я тебе видобути з піхви готова,
Тільки ж ти кров з мого серця проллєш,
Вражого ж серця клинком не проб'єш.
Вигострю, виточу зброю іскристу,
Скільки достане снаги мені й хисту,
Потім її почеплю при стіні,
Іншим на втіху, на смуток мені...

Ведучий 1. Лесине слово – дивовижне, бо писане геніальною донькою свого народу.

Читач 3.

Щасливі ми і горді, що читаємо
Шевченка і Франка, і Лесю Українку
На українській незрівнянній мові
Й не потребуємо більше словників.

Читач 1.

Є ще люди ниці,
Зрікаються, бува, і матерів,
а я твої троянди й чорнобривці
любов'ю б обіграла.
Ти – кров і корінь рідного народу:
Батьків, дідів і прадідів, і пра...
І час твою не вичовгає вроду,
Не висотає Ворскли і Дніпра!

Читач 2.

Все в тобі з'єдналося, злилося –
як і помістилося в одній –
шепіт зачарований колосся,
поклик із катами на двобій.
Ти даєш поету дужі крила,
що підносять правду в вишину,
вченому ти лагідно відкрила
мудрості людської глибину.

Читач 3.

І тобі рости й не в'януть зроду,
квітувати в поемах і віршах,
бо в тобі – великого народу,
ніжна і замріяна душа.

Ведучий 1. Українська мова функціонує як національна мова українського народу в Україні.

Українською мовою послуговуються Українці в Польщі, Чехії, Словаччині, Румунії, Сербії, Хорватії, Угорщині, США, Канаді.

Ведучий 2. Мова – це справжній океан. Багато різних мов на світі. За підрахунками вчених, їх близько трьох тисяч, але для кожної людини є своя, рідна мова.

Читач 1.

Синів і дочок багатьох народів
я зустрічав не раз, які перетинали
гірські й морські кордони і, на подив,
багато бачили, багато знали.
Я їх питав зі щирою душею:
«Яку ви любите найбільше мову?»
І всі відповідали: «Ту, що нею
співала рідна мама колискову».

Ведучий 2. Наш народ уберег свою мову, отой виплеск духовності, зернятко
вселюдського досвіду, яке є великим зерном у наших серцях, свою мову – гордість,
красу і велич народу.

Читач 2.

Знаю, звідки радість, щастя і пісні, –
Це, як сонце зранку у моїм вікні.
Це, як роси ніжно сяють на квітках,
На взелених полях.
Це, як чути мови ніжнотонний плин,
Кожне слово дивне – сяєво перлин.
Із народом мови рідної красу
Гордо у віки несу.
І немає сили і такого зла
Щоб ця мова рідна в небуття пішла.
Ось тому – то вірою у моїм вікні
Сяють райдуги – пісні.

Читач 3.

Мово наша рідна, пісня солов'я,
Мово українська, гордосте моя.
Які чудесні барви у нашій рідній мові,
Які відтінки різні від Сейму аж по Сян!

У Києві говорять інакше, ніж у Львові, –
І чорногуз, і бусол, лелека і боцян.
Так, наче, називаєш різновиди лелек ти,
А це лиш різні назви, синонімічний ряд.

Читач 1.

А є ще риси мови, що звуться діалекти:
Це говори місцеві на дещо інший лад,
На Київщині (в Літках) взуття зовуть обувка,
А огірок звичайний в Чернігові – гурок,
А кошик на Поліссі (в Іванові) – кошівка,
І назви, і вимова різняться, що не крок.

Ведучий 1. У статті 10 першого розділу Конституції України записано:
«Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний
розвиток функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій
території України».

Читач 2.

Материнська ніжна мово!
Мово сили й простоти, –
Гей, яка ж прекрасна ти!
Перше слово – крик любові,
Сміх і радість немовляти –
Неповторне слово «Мати».
Про життя найперше слово.
Друге слово – гімн величний,
Грім звитяг і клекіт орлій, –
Звук Вітчизни неповторний,
І простий, і предковичний.

Читач 3.

Ну, а третє слово – мила –
Буря крові, пісня рвійна.
І така, як пах любистку,

І така, як мрійка мрійна...
Перейшов усі світи я –
Є прекрасних мов багато,
Але першою, як мати,
Серед мов одна лиш ти є.

Читач 1.

Ти велична і проста.
Ти стара і вічно нова.
Ти могутня, рідна мово!
Мова – пісня колискова,
Мова – матері уста.

Читач 2.

Колискова пісня, колискова, –
То найперша материнська мова.
Пахне вона м'ятою і цвітом,
Чебрецевим і суничним літом.
Пахне молоком і споришами.

Читач 1.

Скільки в ній ласкавості і шани!
Скільки в ній тривожності людської
І надій, і сивини гіркої.
Колискова пісня, колискова, –
То щаслива материнська мова.

Ведуча 2. Здавна відомо, що слово «мова» має якість «крилатості» – воно летить, лине, повідомляє, йому немає ніяких перешкод, його не зупинять ні ріки, ні море, ні гори й долини, ні мури, ні кам'яниці, ні черстві душі тиранів – воно пробиває собі шлях скрізь, бо крилате, правдиве, натхненне.

Читач 2.

Коли це слово – зброя, як день, що не схолов,
Коли живуть у ньому ненависть і любов.
Воно влуча, як куля, ця зброя золота,

Коли у нім ненависть з любові вироста.
Є слово – наче лід, як хміль і як потік,
А є слова такі, що ломлять скелю дику,
З клітин вогню і сліз, з важкого болю й крику
Не зіткані, ні, ні – злютовані навік.

Читач 3.

Те слово, наче мед, солодку жде весну,
А те, як потічок, його журба не сушить,
Лиш знак вогню і сліз обпалює і крушить,
І мертвих воскреша, й живих лишає сну.
Йому ясна мета, підвладні рух і час,
Йому зрідні земля, а не вороння чорне,
Любов'ю розжене і кривдою незборне,
В грядущі наші дні несе його Тарас.

Читач 1.

А слово діє, діє слово, уперто і сонцеголово,
Як ломикамінь той крізь камінь,
Пробило склеп і проросло,
І вознеслося над віками.

Ведучий 1. Мова наша вознеслась над віками, бо її зберіг народ, обстоювали кращі сини й доньки рідної України, боролись, як сказав поет, «предки невідомі і гинули за мову на вогні».

І сьогодні ми вшановуємо нашу рідну мову – солов'їну, калинову, незміряно багату, дзвінку і ніжну, і завзяту.

Ведучий 2. Один мудрець сказав: «Людина, байдужа до рідної мови, схожа на дикуна. Тому що її байдужість до мови пояснюється повною байдужістю до минулого, сучасного, майбутнього свого народу».

Читач 2.

Слова, слова... Вони в собі всі різні:
Тривожні й тихі, радісні й сумні;
Є терпеливі, є жорсткі й грізні,

Ласкаві й чесні, мудрі і смішні...

Читач 3.

Не грайся словом. Є святі слова,
Що матері з доріг вертають сина.
Спіши до неї, допоки ще жива,
Допоки розум і допоки сила.
Знайди те слово – вічне і земне.
За часом час нам світ перетинає.
Минуще все. Лиш слово не мине
І та любов, що смертю смерть долає.

Ведучий 1. Уже давно і для всіх стала аксіомою теза про те, що мова – то головна ознака нації, то інтегруючий чинник держави, підвалина духовної нації.

Українською мовою вийшла у світ найдревніша конституція Пилипа Орлика, нею писали свої твори безсмертні Тарас Шевченко і Леся Українка, на її основі було створено перший у світі словник комп'ютерної термінології.

Ведучий 2. З любов'ю і великою шаную ставляться до української мови свідомі громадяни держави нашої, бо, справді, гідна подиву животворна сила нашої мови, її здатність відновлюватися після, здавалося б, повної руйнації. Українська мова, яка впродовж століть жила в імперському світі заборон і принижень, не тільки вистояла, зберігши свою неповторність, а й одержала в демократичному світі визнання, статус державної.

Ведучий 1. Сьогодні українська мова успішно розширює сферу свого функціонування, зростає увага до культури усного й писемного мовлення. Стає престижним розмовляти гарною, добірною українською мовою, приходить розуміння того, що добре знання державної мови – важлива професіограма людей різних спеціальностей.

Читач 1.

Ти постаєш в ясній обнові,
Як пісня, линеш, рідне слово,
Ти наче диво калинове,
Кохана материнська мово!

Несеш барвінь, гарячу, яру
В небесну синь пташиним граєм
І, спивши там від сонця жару,
Зеленим дихаєш розмаєм.
Плекаймо в серці кожне гроно,
Прозоре диво калинове.
Хай квітне, пломенить червоно
В сім'ї великій, вольній, новій.

Ведучий 2. Національна мова – це здобуток культури, духовної діяльності певного народу, а одночасно здобуток культури всього людства, адже кожна мова доповнює іншу, а разом – вони витвір світового колективного людського розуму.

Віками народ витворював собі мову. Від звука, слова – до пісні.

Ведучий 1. Мова й пісня – дві найважливіші фортеці, які народ повинен оберігати пильніше, а ніж свої кордони. Бо, втративши кордон, державність, народ завжди має можливість їх відновити, а мови не відновить ніколи. Вона втратиться навіки-віків. Цінність її немає з чим порівнювати. Її не можна замінити чужою мовою, бо це означало б, що народу потрібно прищепити чуже серце, вселити чужу душу. Силою примушувати народ зрікатися рідної мови – найбільший злочин.

Читач 2.

Одною мовою одвік
Всі люди плачуть,
Одною мовою сміється
Всенький світ.
Та як любов і гнів
Улити в спів гарячий?
Лиш рідна мова дасть тобі
На те одвіт.

Читач 3.

Коли ж уже не плачеш ти і не смієшся,
Оглухнув серцем, не радієш, не болиш,
Тоді з землею на одинці застається,

Знов мовою одною, рідною мовчиш.

Одною мовою смієшся

І плачеш мовою одною,

Коли дитя вві сні

Ім'я твоє назве.

Читач 1.

Та сум чи радість

Не загасиш за наказом,

Як мови рідної,

Що у душі живе.

Я знаю силу слова –

Воно гостріш штика.

І навіть швидше кулі,

Не тільки літака.

Воно проміння швидше,

В нім думка й почуття

Воно іде в народи

Для вічного життя...

Ведучий 1. Рідній мові присвячено чимало віршів. Дуже часто поети висловлюють у них своє вболівання за її долю.

Читач 2.

Якби я втратив очі, Україно,

То зміг би жити, не бачачи ланів,

Поліських плес, подільських ясенів,

Дніпра, що стелить хвилі, наче сіно.

У глибині моїх темнот і снів

Твоя лунала б мова солов'їно;

Той світ, що ти дала мені у віно,

Від саява слова знову заяснів.

Читач 3.

А глухоти не зможу перенести,

Бо не вкладе ніхто в печалі жести
Шум Черемоша, співи солов'я.
Дивитися на радощі обнови,
Та материнської не чути мови –
Ото була б загибель – смерть моя. (Д. Павличко)

Читач 1.

Мої супутники – слова.
Без них і кроку не ступити,
Вони або спроможні вбити,
Або творить земні дива.
У мужнім слові – міць жива:
Йдеш проти бурі – і не гнешся.
Лише не грайся у слова,
Коли у вірності клянешся.

Ведуча 2. Мово рідна! Ти ж – як море – безконечна, могутня, глибинна. Котиш і
котиш хвилі своїх лексиконів, а їм немає кінця-краю.

Читач 1.

Слова... Слова... Куди не глянь – слова!
Хіба без слів могли б ми існувати?
Бо саме в слові світ наш ожива,
І думка нашої стоять слова на чатах.
О, скільки в кожному слові таїни!
У нім спресовані тисячоліття цілі.
Із прапрасивої зорить нам давнини
Те, що не знищили манкурти знавіснілі.

Ведуча 1. Красо моя! У тобі мудрість віків, і пам'ять тисячоліть, і зойк матерів у
годину лиху, і переможний гук лицарів у днину побідну, і пісня серця дівочого в
коханні своїм і крик новонародженого; у тобі, мово, неосяжна душа народу – його
щирість і щедрість, радощі й печалі, його труд, і піт, і кров, і сміх, і безсмертя його...

Читач 3.

О місячне сяйво і спів солов'я,

Півонії, мальви, жоржини!
Моря бриліантів це – мова моя,
Це мова моєї України.
Яка у ній сила – і кличе, й сія,
Яка в ній мелодія лине
В натхнення хвилини! О мово моя,
Душа голосна України!

Читач 1.

Слово рідне, у тобі весь я,
У тобі народ мій кароокий,
Кожен звук і букова твоя
Відправляє нас у світ широкий.

Читач 2.

Світ широкий радощів тривоги,
Світ краси, звияги і натхнення.
Слово рідне, ти святе, як Бог,
Кривдникам твоїм нема прощення!
Слово рідне, хто без тебе я?!
І народ мій що без тебе значить?!
Множиться родина хай твоя,
Бо без тебе ми глухі й незрячі!

Читач 1.

Ти – сурми на морі, ти – стягів гаї,
Ти – вибухів огненних повна...
Це матері мова. Я звуки твої
Люблю наче очі дитини...
О мово українська! Хто любить її,
Той любить мою Україну.

Читач 2.

Я знаю: мова мамина – свята.
В ній вічний, незнищений дух свободи.

Її зневажить – зрадити народ,
Котрий до сонця зводився крізь муки,
Це – забруднити плеса чистих вод,
Це – потоптати материнські руки,
Які нас від напастей берегли,
Останню дрібку хліба віддавали,
Щоб ми нівроку дужими були
Й матусиних пісень не забували.

Читач 3.

Зневажить мову мамину – біда,
Котра пустими зробить наші душі,
І ми нащадкам зможем передать
Лиш те, що корені калини сушить.
Зневажить мову – зрадити себе
(А зрадників хто може поважати?),
І стане чорним небо голубе,
Вмиратиме у муках рідна мати. (М. Адаменко)

Ведучий 2. Мову чудову, глибинне і пружне слово, немов гостру зброю, дав нам народ. Дав цю мову і наказав свято оберігати її чистоту, збагачувати і відшліфовувати до блиску, до гостроти разючої.

Читач 2.

– Народе мій, дитино ясночола,
Живи й орудуй мовами всіма
Бо кожна мова – твого духу школа,
Твої правди – золота сурма.
Вклякни перед зорею світовою,
Що пломеніє, наче сонця крем,
Та не молися мовою чужою,
Бо на колінах стоячи, умреш.

Ведучий 1. Мова – це великий дар природи, розвинутий і вдосконалений за тисячоліття з того часу, як людина стала людиною. У кожного народу своя мова. Це

великий скарб, який треба шанувати, берегти і розумно збагачувати, не завдаючи йому ніякої шкоди.

Ведучий 2. Як добрий чорний хліб для їжі і як прозора джерельна вода для пиття, так нам потрібне пристрасне, вихоплене з-під громів і з-під самого сонця слово, зіткане з мужності і ніжності, з перехресних тривог і хрещатого цвіту надій.

Читач 3.

Українське слово.

Ти частка тих, що вже давно померли,
Їх кров живуча, їх жага нетлінна,
Безсмертне і величне, як Говерла,
Багате і дзвінке, як Україна.
Закоханим – ти лагідне, як мати,
А недругам – як постріл із гармати.
Беру тебе, як скарб, в пісенній вроді
З джерел, що не міліють у народі.

Ведучий 1. Слово – найтонше доторкання до серця, воно може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро, і гострим ножем, і розжареним залізом, і брудом. Мудре і добре слово дає радість, нерозумне і зле, необдумане і нетактовне – приносить біду. Словом можна вбити і оживити, поранити і вилікувати, посіяти тривогу й безнадію і одухотворити, розсіяти сумнів і засмутити, викликати посмішку і сльозу, породити віру в людину і заронити невіру, надихнути на працю і скасувати силу душі... Зле, невдале, нетактовне, просто кажучи, нерозумне слово може образити, приголомшити людину.

Читач 1.

О слів жорстока і солодка влада!
Не обпечись на їхньому вогні...
Такі ж близькі звучання «рада» й «зрада»!
Які ж провалля поміж них страшні!
Закони літер – не разок намиста:
Одну хитнеш – і поміняєш суть.
І спробуй-но тоді межу збагнуть,

Приміром, між обчислить і обчистить.

Читач 2.

Ти – весь у слові, як у сповиткові,
З колиски до калини на горбі...
І вже коли ти похитнувся у слові,
Вважай, що похитнувся у собі.

Ведучий 2. Наша мовна традиція сягає до княжих часів, а в період держави Київської Русі наше слово сягнуло державного творення: було відкрите не лише для близьких сусідів, а й для найвіддаленіших земель, збагачувалося іншими мовами й збагачувало їх. Його розвитку не могли зашкодити чвари й уособиці, феодальна роздробленість і навіть багатовікове монголо-татарське іго.

Ведучий 1. Гідно подиву, що його не стяла шабля, не затоптали в болото кінські копита, що воно не розвіялося у вихорі навальних орд, а залишилося сіллю землі й народу.

Горіли хронічки, храми і святі книги, а слово вийшло з вогню, як заповіт. Гнане, принижене й занапащене, воно ніколи не відчувало себе як у полоні безвиході. Воно начебто чекало великої пори. І вона прийшла.

Читач 3.

Як довго ждали ми своєї волі слова,
І ось воно співа, бринить.
Бринить співає наша мова,
Чарує, тішить і п'янить.

Читач 1.

Від рідного слова ти сил набирайся,
Ніколи й ніде ти його не цурайся.
Із нього черпай любов, наче воду,
До рідного народу.

Ведучий 1.

Любіть свою мову й ніколи
Її не забудьте в житті,
Вона – як зоря пурпурова,

Що сяє з небесних висот,
І там, де звучить рідна мова,
Живе український народ.

Ведучий 2. Закінчити хочемо словами Олександра Підсухи:

Нас далеко чути, нас далеко видно,
Дмуть вітри історії в наші паруси.
Розвивайся й далі, мово наша рідна,
І про нас нащадкам вісточку неси.